

ДУХБА́ ЛАМАЗ

Адама Султана Олхазар

Духьа ламаз довзийтар

Духьа ламаз – иза малх хьалабаьллачул тӀаьхьа делкъа хан кхаччалц йолчу юкъаьх деш долу суннат ламаз ду. Вайн наха цхьаболчара «зухьа» а, «зухьа-ламаз» а олу цунах. Хьадисехь «аввабун-ламаз» аьлла цӀе яьккхина а ю цуьнан, делаьх а суьйранна деш долу аввабун-ламаз дац иза. Кхин а, «ишрокъ-ламаз» (малх хьалабаларан ламаз) аьлла девзаш долу ламаз а, духьа ламаз а цхьа ламаз ду, цундела духьа ламаз дича ишрокъ-ламаз а дина ларалуш ду.¹

Духьа ламазан хьукм

Духьа ламаз чӀагӀдина суннат ду.

Духьа ламазан дозалла

Духьа ламаз дар вуно чӀогӀа деза а, мелехь а ду, вайн догӀмийн хӀора хӀуттургах дала деза сагӀа тӀерадоккхург иза бен дац, хьадисехь деана ма-дарра.

◆ *Духьа ламаз Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – лардарца весет дина ламаз ду.*

Абу Хиурайрас – Дела реза хуьлда цунна – аьлла: «Сан доттагӀчо (пайхамара) суна весет дира кхаа хӀуманца: хӀора баттахь кхаа дийнахь марха кхабарца а, духьа ши ракаӀат ламаз дарца а, сой дӀавижале витр-ламаз дарца а».²

Абу Зарра – Дела реза хуьлда цунна – аьлла: «Суна везаш хиллачо – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – суна весет дира кхаа хӀуманца, лекха хинволчу АллахӀа мукъа лахь ас уьш цкъа а дуьтур а дац. Цо суна весет дира духьа ламаз дарца а, дӀавижале витр ламаз дарца а, хӀора баттахь кхаа дийнахь марха кхабарца а».³

◆ *Духьа ламаз Деле боьрзучеран ламаз ду.*

Абу Хиурайрас – Дела реза хуьлда цунна – дийцина, Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – элира аьлла: «Духьа ламаз лардийр дац даим Деле воьрзуш волчо бен, иза Деле боьрзучеран ламаз а ду».⁴

◆ *Духьа ламаз дар йоккха хӀонс яккхарал деза ду.*

Абу Хиурайрас – Дела реза хуьлда цунна – дийцина: «Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – тӀаме цхьа тоба яхийтинера, тӀаккха цара йоккха хӀонс еара, тӀелатар дукха сиха а динера цара. Цхьана стага элира: «ХӀай Делан Элча! ХӀокху тобанал сиха тӀелатар дина а, йоккха хӀонс еана а кхин тоба гина яц-кх вайна!» Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – элира: «Ас вийцӀу шуна церал сиха тӀелатар динарг а, кхин а йоккха хӀонс яьккхинарг а? Иэца ма-дезза дика ламаз а эцна, тӀаккха

¹ «Ал-Фатава Ал-ФикхӀиййатул-Кубро», Имам Ал-ХӀайтамий; «Фатавар-Рамлий», Имам Ар-Рамлий.

² Бухари, Муслим.

³ Насаи, Абу Давуд.

⁴ Ибн ХузаймаӀ а, кхиберш а.

маъждиге а вахана, цу чохъ Гуьйра ламаз а дина, тIаккха цул тIаьхъа (шен хенахъ) духъа ламаз динчо тIелатар сих а дина, йоккха хIонс а яьккхина».⁵

◆ *Гуьйранна духъа ламаз динчунна АллахIа т оам бийр бу массо хIуманна.*

Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла: «Нуьцкъала а, сийлахъ а волчу АллахIа бах: «ХIай Адаман кIант! Де дIадолалуш дий ракаIат ламаз де Суна, Ас цаьрца дийнан чаккхенна тоам хуьлуйтур бу хьуна».⁶

◆ *Гуьйра ламаз динчул т Iаьхъа духъа ламазан хан т Iекха ччалц маъж дигехъ а Ийна иза динчунна мел бу хьадж а, Iумрат а динчунна санна.*

АллахIан Элчано – АллахIера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла: «ЖамаIатехъ Гуьйра ламаз а дина, тIаккха АллахI хестош духъа ламаз даллалц маъждиг чохъ сецнарг – цунна цунах мел хир бу кхоччуш хьадж а, Iумрат а динчунна санна».⁷

◆ *Адаман дегIан хIут т ургашна хIора денна т Iедож ийна долу сагIа кхочуш хуьлу духъа ламаз дарца.*

Абу Зарра – Дела реза хуьлда цунна – дийцина, Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – элира аьлла: «ХIора Гуьйранна шун хIора хIуттургана тIе сагIа дужу. Ткъа хIора тасбихъ дар (субхьаналлахI алар) сагIа ду, хIорозза Дела хастор (алхьамдулиллахI алар) а сагIа ду, хIора «лаилахIа иллаллахI» алар а сагIа ду, хIора такбир (АллохIу акбар) алар а сагIа ду, диканиг де алар а сагIа ду, вониг ма де алар а сагIа ду. Ткъа цунна тоам бийр бу духъа хенахъ динчу шина ракаIато».⁸

Бурайдас – Дела реза хуьлда цунна – аьлла: «Суна хезира АллахIан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – олуш: «Адаман дегIехъ кхобIе кхузткъа хуттург ю. Ткъа цунна тIехъ ду оцу хIора хуттургана тIера сагIа далар». Асхьабаша элира: «Хьенан кхочур бу и дан ницкъ, хIай Делан Элча?». Цо элира: «Маъждиг чохъ йолу шатт ахъ дIаяккхар а сагIа ду, некъа тIера (новкъа йолу) хIума ахъ дIаяккхар а сагIа ду, ткъа нагахъ санна хьан ницкъ ца кхачахъ – духъа шина ракаIато тоам бийр бу хьуна цунна».⁹

Имам Iабдур-Рахьум Ал-Iирокъийс – Дала кьинхетам бойла цунах – бах, оцу хьадисан маьIна деш: «Оцу хьадисехъ гойтуш ду духъа ламазан доккха дозалла, цо гойту и ламаз кхобIе кхузткъа диканан меттина хуьлуш хилар. Ибн Iабдил-Барра аьлла: «Духъа ламазан дозалла гойтуш долу уггар кхачама хIума ду иза».¹⁰

Цуьнан дозалла кхин а хьуна девзар ду, кхидIа долчу хаттаршкахъ вай дуьйцур долчу хьадисашкара.

Духъа ламазан хан

⁵ Абу ЙаIлIа, БаззIар, Ибн Хьиббан.

⁶ Ахьмад, Абу ЙаIлIа.

⁷ «Сохьихьуг-ТаргIуби ват-ТархIиб», Ал-Мунзирий – Ал-Албаний.

⁸ Муслим.

⁹ Ахьмад, Абу Давуд, Ибн ХузаймахI, Ибн Хьиббан.

¹⁰ «Торхьут-ТасрIуб», Имам Iабдур-Рахьум Ал-Iирокъий.

Духъа ламазан хан малх хъалабаълла баълчахъана дуьйна делкъа хан кхаччалц ю. Цхъаболчу Йелам-наха аьлла, цуьнан хан малх Гуьйранна гоьмукъан бараме кхаччалц хъалабаълча дайолало аьлла. Ткъа цуьнан уггар еза хан дийнан доьххъара доьалгIа дакъа дIа а даьлла, шолгIа доьалгIа дакъа доладелча ю. Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла: «АллахIе боьрзучеран ламаз, кегийчу эмкалийн бергаш лаьттан йовхоно яго йолийча деш ду».¹¹ Ткъа и хан, де диь декъе декъча, цуьнан доьххъара доьалгIа дакъа чекхдаьлча ю, дикка малх хъалабаьллачул тIаьхъа.

Малх стигал юккъе кхаьчча, делкъа ламаз хан хиллал йолчу кIеззигчу юкъахь дан мегий духъа ламаз? И хан суннат ламаз дан ца мега хан ю, духъа ламаз цу хенахь а дан мега аьлла цхъаболчу Йелам-наха, делахь а гIюлий ду иза шен уггар езчу хенахь дича.

Духъа ламазан ракаIаташ

Духъа ламаз уггар кIеззигниг ши ракаIат ду, уггар гIюлийниг бархI ракаIат ду.¹² Луучо шиь дан а мегаш ду, луучо диь дан а мегаш ду, луучо ялх дан а мегаш, ткъа уггар дезаниг бархI ракаIат дар ду.

Ши ракаIат даран тешалла ду, духъа ламазан дозалла дуьйцучахь дийцина долу Абу XIурайратан а, Абу Зарран а ши хъадис, цаьршинна Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – весет дина хиллера аьлла, духъа ши ракаIат ламаз дарца.

Диь ракаIат дан магаран тешалла ду дозалла дуьйцучохь дийцина долу хIара хъадис: «Нуьцкъала а, сийлахь а волчу АллахIа бах: «XIай адаман кIант! Де дIадолалуш диь ракаIат ламаз де Суна, Ас цаьрца дийнан чаккхенна тоам хуьлуйтур бу хьуна».¹³

Ялх ракаIат дан магаран тешалла ду Анас ибн Малика – Дела реза хуьлда цунна – дийцинарг, - «Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – духъа ламаз дира ялх ракаIат» - аьлла.¹⁴

Амма бархI ракаIат дар деза а, гIюлий а хиларан тешалла ду, - «Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – ша Макка йоккхучу дийнахь духъа ламаз дира бархI ракаIат» - аьлла, Умм XIания – Дела реза хуьлда цунна – дийцина долу хъадис.¹⁵

Духъа ламазан куц

Духъа ламаз кхидолу ламазаш санна деш ду. Шина ракаIатал сов дечо хIора шина ракаIатехь салам делча дика ду¹⁶, хIунда аьлча Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – бархI ракаIат духъа ламаз дира аьлла деана ду, хIора шина ракаIатехь салам а луш.¹⁷

¹¹ Муслим.

¹² «МугIнил-Мухьтадж», Имам Аш-Ширбаний.

¹³ Ахьмад, Абу ЙаIла.

¹⁴ «Мухтасар Аш-Шамайл Ал-МухьаммадийахI», Шейх Ал-Албаний.

¹⁵ Бухари, Муслим.

¹⁶ «Ал-МаджмуI», Имам Ан-Нававий.

¹⁷ Абу Давуд.

Духъа ламазехъ доьшу сураташ

Цъаболчу Елам-наха дика лерина духъа ламазехъ «КъулхГуваллôхГу ахъад» а, «Къул йа аййухГал-кафирун» а дешар.¹⁸

Духъа ламазехъ дола дар

Ибн Хузаймас – Дала къинхетам бойла цунах – аьлла шен «Сахъихъ» це йолчу хъадисийн жани тГехъ: «Духъа ламазехъ нуьцкъала а, сийлахъ а волчу АллахЕ дехаран дикалла дуьйцу дакъа». Цул тГабъха цо дийцина, Анас ибн Малика – Дела реза хуьлда цунна – аьлларг: «Суна гира Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – некъахъ а волуш бархI ракалат духъа ламаз деш. Ша иза дина ваьлча, цо элира: «Бакъдолуш ас дира (доИйна жоп даларга) догдахаран а, (жоп ца даларх) кхераран а ламаз. Ас дийхира сайн Деле кхо хГума, Цо суна шиь делира, цхъаь ца делира. Ас Цуьнга дийхира сайн уммат мацаллийца дала ца далийтар, цунна Цо суна жоп делира. Ас Цуьнга дийхира сайн умматана тГехъ мостагЕ толам ца баккхийтар, цунна а Цо суна жоп делира. Ас Цуьнга дийхира уьш тобанашка бекъа ца балийтар, иза Цо суна ца делира». Цундела, духъа ламаз деш сужудехъ а, салам далале а дола дар дика ду.

Кхин а, духъа ламаз динчул тГабъха иштта хГара дола дар а дика ду: «АллохГуммагГфир лú, ва туб Галаййа, иннака антат-тавабур-рохъум»¹⁹. И дола юх-юха дар а суннат ду, хГокху хъадисехъ ма-дарра: Гаишата – Дела реза хуьлда цунна – аьлла: «Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – духъа ламаз а дина элира: «АллохГуммагГфир лú, ва туб Галаййа, иннака антат-тавабур-рохъум» - цо иза юх-юха элира бЮзза аллалц».²⁰

Духъа ламаз жамаIатца дар

Духъа ламаз хГораммо а ша-ша дар суннат ду, иза жамаIатца дар суннат дац, хГунда аьлча Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – духъа ламаз дина аьлла долчу хъадисашкахъ цо цунна жамаIат йина аьлла дац, муххале а, кхидолу суннаташ санна ша цхъамма дина аьлла ду. Ткъа нагахъ санна цхъаь духъа ламаз деш а волуш, жамаIатца ламаз дан цунна цхъаь тГабъхахГотгахъ хГумма а дац, цкъа Пайхамар – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – духъа ламазан хенахъ ламаз деш а волуш цхъаболчу асхъабаша цунна тГабъха а хГиттина ламаз дира аьлла деана долу дела.²¹ Делахъ а, лакхахъ ма-аллара, суннат дерг хГораммо а ша-ша дар ду, цундела иза даим жамаIатца дар нийса дац.

Духъа ламаз некъахъ волуш дар

Духъа ламаз некъахъ волчо а дича дика ду, мелехъ ду. Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – Макка йоккхучу дийнахъ а дина хилла духъа ламаз²², жимма хьалха вай ма-дийццара. Кхин а, хьалха вай дийцинчу хъадисехъ ду, Абу ХГурайрас – Дела реза хуьлда цунна – аьлларг: «Сан

¹⁸ «НихГайатул-Мухътадж», Имам Ар-Рамлий.

¹⁹ Доланан маьИна иштта ду: «Йа АллахI! Гечдехъа суна, тоба къобал а дехъа сан, бакъдолуш Хьо тоба къобал дийриг а, къинхетам бийриг а ву-кх!»

²⁰ «Ал-Адабул-Муфрад», Имам Бухари.

²¹ «Ас-Сунан», Имам Ад-ДáрукъутИний.

²² Бухари, Муслим.

доттагІчо (пайхамара) суна весет дира кхаа хІуманца, ас уьш ца дуьту некъахь хилча а, ца хилча а: хІора батгахь кхаа дийнахь марха кхабарца а, духьа ши ракаІат ламаз дарца а, сой дІавижале витр-ламаз дарца а».²³

Духьа ламаз доькхуш дар

Духьа ламаз цхьана ханна деш ламаз ду, цхьана бахьанийна деш ламаз дац, ткьа цхьана ханна деш долу ламазаш ца деш диссинехь, уьш доькхуш дар дика ду.²⁴ Цундела, духьа ламаз ца деш диссинехь, иза муьлхха хенахь а доькхуш дар дика ду.²⁵

²³ «Ас уьш ца дуьту некъахь хилча а, ца хилча а» боху дешнашца цхьаьна дерг Абу Давуда дийцина, и дешнаш доцург Бухарис а, Муслима а дийцина. Абу Давуда дийцинарг а нийса хьадис ду.

²⁴ «Шархьул-Махьаллий Іалал-МинхІадж», Имам Ал-Махьаллий; «Тухьфатул-Мухьтадж», Имам Ал-ХІайтабий; «МугІнил-Мухьтадж», Имам Аш-Ширбїний.

²⁵ Уьзза жайнаш.